

Nader onderzoek

vogels - vleermuizen - steenmarters

Markstraat 66-68 in Musselkanaal

Dillerop natuuradvies

Colofon:

Opdrachtgever:	Gemeente Stadskanaal
Contactpersoon:	De heer E. van Spijker
Veldwerk:	Dillerop natuuradvies
Tekst en foto's:	Dillerop natuuradvies
Projectnummer:	INV-102

Dillerop natuuradvies

natuuronderzoek en ecologische advisering

Postadres:	Ir. Mentropweg 15, 9341 AR Veenhuizen
Telefoon:	06 - 51146838
E-mail:	info@dilleropnatuuradvies.nl
Website:	www.dilleropnatuuradvies.nl

Dillerop natuuradvies is niet aansprakelijk voor gevolgschade, noch voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Dillerop natuuradvies; opdrachtgever vrijwaart Dillerop natuuradvies voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

Inhoud

1	Aanleiding	4
2	Plangebied	5
3	Wettelijk kader	6
	3.1 Wet natuurbescherming	6
	3.2 Soortenbescherming	6
4	Opzet onderzoek	7
5	Vleermuizen	8
	5.1 Algemeen	8
	5.2 Werkwijze	9
	5.3 Resultaten	9
6	Vogels	11
	6.1 Algemeen	11
	6.2 Werkwijze	12
	6.3 Resultaten	12
7	Steenmarter	13
	7.1 Werkwijze	13
	7.2 Resultaten	13
8	Conclusies en aanbevelingen	14
9	Literatuur	16
	Bijlagen	
	1 Wet natuurbescherming en soortenlijsten	
	2 Overzichtskaart plangebied	
	3 Stippenkaart vleermuizen (foeragerende exemplaren)	

1. Aanleiding

In opdracht van de gemeente Stadskanaal is door Dillerop natuuradvies een nader onderzoek naar vogels (huismus en gierzwaluw), vleermuizen en steenmarters uitgevoerd in het kader van de Wet natuurbescherming. De gemeente Stadskanaal is voornemens nieuwbouw te realiseren, waarbij de bedrijfspanden aan de Markstraat (nummers 66 en 68) in Musselkanaal worden gesloopt. Daarnaast zullen onder andere de aanwezige boom- en struiksoorten zoals berk, wilg, conifeer en sierbeplanting in de achtertuin worden verwijderd. De realisatie van dit project betreft een ruimtelijke ontwikkeling in de zin van de Wet natuurbescherming en dient derhalve getoetst te worden aan de bepalingen uit deze wet. In bijlage 2 is een overzichtskaart van het plangebied opgenomen.

Uit het ecologisch vooronderzoek door Dillerop natuuradvies (9 maart 2018) is gebleken dat het beoogde plangebied geschikt leefgebied is voor vogels (huismus en gierzwaluw), vleermuizen (onder andere gewone dwergvleermuis en laatvlieger) en mogelijk voor de steenmarter. Overige zwaar beschermde dier- en/of plantensoorten in het kader van de Wet natuurbescherming zijn niet aangetroffen. Effecten en vervolgstappen zijn daarom niet aan de orde.

Het doel van dit nader onderzoek is na te gaan of in het plangebied, met de voorgenomen inrichtingsplannen geen verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming worden overtreden ten aanzien van vogels, vleermuizen en mogelijk steenmarters. Indien sprake is van een overtreding van bovengenoemde verbodsbepalingen, dan is voor de ingreep een ontheffing vereist van het bevoegd gezag (Provincie Groningen). Indien geen sprake is van overtreding van de verbodsbepalingen, dan kunnen de werkzaamheden worden uitgevoerd zonder ontheffing.

2. Plangebied

Het plangebied ligt in de gemeente Stadskanaal, aan de Markstraat in het centrum van Musselkanaal (panden met nummers 66 en 68). Pand nummer 68 is voor een groot deel afgebrand en ingestort, pandnummer 66 is nog intact. Achter pandnummer 66, in het verlengde van de Jan Kortstraat, bevindt zich een tuintje met onder andere boom- en struiksoorten zoals berk, wilg, conifeer en sierbeplanting. Het plangebied bevindt zich volgens de topografische dienst Emmen in atlasblok 13-51 en kilometerhok 55.

Ligging.

Met betrekking tot de gebiedsbescherming gaat het om de bescherming van gebieden die zijn aangewezen als onderdeel van Natuurnetwerk Nederland (*voorheen de Ecologische Hoofdstructuur*) en/of om gebieden die zijn aangewezen als Natura 2000-gebied.

Het plangebied maakt geen onderdeel uit van een Natura 2000-gebied of een ander gebied beschermd middels de Natuurbeschermingswet, noch van Natuurnetwerk Nederland. Er is geen sprake van externe werking.

3. Wettelijk kader

3.1 Wet natuurbescherming

Op 1 januari 2017 is de nieuwe Wet natuurbescherming in werking getreden. Deze wet vervangt drie wetten: de Natuurbeschermingswet 1998, de Boswet en de Flora- en faunawet. De Wet natuurbescherming staat in het teken van de verbinding tussen ecologie, economie en bescherming van natuur.

De Wet natuurbescherming richt zich op:

- het beschermen en ontwikkelen van de natuur, mede vanwege de intrinsieke waarde, en het behouden en herstellen van de biologische diversiteit;
- het doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de natuur ter vervulling van maatschappelijke functies;
- het verzekeren van een samenhangend beleid gericht op het behoud en beheer van waardevolle landschappen, vanwege hun bijdrage aan de biologische diversiteit en hun cultuurhistorische betekenis, mede ter vervulling van maatschappelijke functies.

3.2 Soortenbescherming

Voor soortenbescherming geldt dat deze gericht is op het bereiken of herstellen van een gunstige staat van instandhouding van soorten.

Binnen de Wet natuurbescherming wordt soortenbescherming opgedeeld in drie categorieën:

1. De bescherming van alle van nature in Nederland in het wild levende vogels op grond van de Vogelrichtlijn (artikel 1).
2. De bescherming van in het wild levende dieren en planten van soorten die voorkomen in de EU op grond van de Habitatrichtlijn (bijlagen I, II, IV en V) en natuurbeschermingsverdragen (artikel 3.5 – 3.9).
3. De bescherming van niet onder de bovenstaande twee categorieën vallende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen, kevers en vaatplanten voorkomend in Nederland, vermeld in de bijlage van de Wet natuurbescherming (artikel 3.10 – 3.11). Voor zoogdieren, amfibieën en reptielensoorten opgenomen in deze bijlage geldt geen Europese verplichting tot bescherming. Deze soorten worden beschermd vanwege de breed in de maatschappij levende overtuiging dat deze dieren bescherming behoeven. De andere in de bijlage opgenomen soorten worden om ecologische redenen beschermd. Hiermee geeft Nederland uitvoering aan de algemene verplichting van het Biodiversiteitsverdrag om kwetsbare en bedreigde dier- en plantensoorten te beschermen.

Zie bijlage 1 voor een uitgebreide toelichting op de Wet natuurbescherming met soortenlijsten.

4. Opzet onderzoek

Het aanvullend onderzoek heeft zich gericht op het plangebied en de directe omgeving. Voornamelijk de te slopen bedrijfspanden zijn intensief onderzocht op het voorkomen van eventuele vaste verblijfsplaatsen van vogels (huismus & gierwaluw), vleermuizen en steenmarter(s). In totaal zijn vier gecombineerde onderzoekrondes uitgevoerd.

In onderstaande tabel wordt een overzicht weergegeven van de bezoekdata en de weersomstandigheden ten tijde van het aanvullend onderzoek.

bezoek	Datum	Tijd	Bezoek	Soortgroep	Weer
1	13-4-2018	04.20 - 07.30	ochtendbezoek	vogels/vleermuizen steenmarter	droog / half bewolking / Wind O 2 circa 11 - 12°C
2	9-5-2018	20.15 - 23.30	avondbezoek	vogels/vleermuizen steenmarter	droog / helder / Wind ZO 2/3 circa 24°C (start) - 18°C (eind)
3	25-6-2018	02.35 - 5.35	nacht / ochtendbezoek	vogels/vleermuizen steenmarter	droog / helder / geen wind circa 16°C
4	17-7-2018	21:15 - 00:25	avondbezoek	vogels/vleermuizen steenmarter	droog / helder / bijna windstil NW 1 19°C (start) - 17°C (eind)

Markstraat 66-68 in Musselkanaal

5. Vleermuizen

5.1. Algemeen

Alle in Nederland voorkomende vleermuissoorten zijn opgenomen in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn (Wet natuurbescherming) en daardoor strikt beschermd. Vleermuizen leven in een netwerk. Een netwerk bestaat uit verschillende locaties. Een populatie vleermuizen heeft meerdere verblijfplaatsen, waarvan er vaak één de hoofdverblijfplaats is. Vleermuizen die onderdeel uitmaken van dit netwerk gebruiken gedurende het seizoen diverse verblijfplaatsen. Om van verblijfplaats naar foerageergebied te komen maken vleermuizen vaak gebruik van vaste vliegroutes. Deze vliegroutes zijn meestal gelegen langs landschapselementen zoals lanen en houtsingels.

Foerageergebieden

Als foerageergebied gebruiken vleermuizen een diversiteit aan verschillende landschapstypen. Het is voor veel vleermuissoorten relatief eenvoudig om van foerageergebied te wisselen; er dient echter wel voldoende foerageergebied aanwezig te zijn.

Verblijfplaatsen

Binnen het netwerk waarin vleermuizen leven hebben zomerverblijfplaatsen een belangrijke functie. Gedurende de zomer leven de vrouwtjes in vrij grote groepen. In deze grote groepen worden de vleermuisjongen geboren; dit soort zomerverblijfplaatsen noemt men kraamverblijfplaatsen. Aangezien het grootbrengen van jongen veel energie vergt dient een kraamverblijfplaats aan vrij strenge eisen te voldoen. De mannelijke dieren leven gedurende de zomer in groepjes met vrij kleine aantallen. Deze verblijfplaatsen bevinden zich verspreid door het landschap en voldoen aan minder strenge eisen.

Zomerverblijfplaatsen bevinden zich op diverse plekken. Deze zijn veelal soortafhankelijk. Zo verblijft een watervleermuis gedurende de zomer in bomen en de gewone dwergvleermuis in spouwmuren en onder dakpannen.

In het voor- en najaar vindt bij vleermuizen de paring plaats. Of deze in het voor- en/of najaar plaatsvindt is soortafhankelijk. Mannetjes hebben hierbij vaste verblijfplaatsen waar de vrouwtjes naar toe komen. Aangezien zonder paarverblijfplaatsen voortplanting niet mogelijk is, zijn deze paarverblijfplaatsen van groot belang.

Vliegroutes

Vliegroutes zijn vaste routes die vleermuizen gebruiken om van en naar verblijfplaatsen en foerageergebieden te vliegen. Deze vliegroutes kunnen een zeer belangrijk onderdeel van een vleermuizennetwerk uitmaken.

5.2. Werkwijze

Tijdens het onderzoek is gebruik gemaakt van een batdetector van het merk Petterson, type D240x. Dit type detector heeft verschillende mogelijkheden om vleermuisgeluiden voor de mens hoorbaar te maken. Via het heterodyne systeem worden geluiden direct hoorbaar gemaakt wanneer deze door de detector worden opgevangen. Hoewel hierbij vervorming van de geluiden optreedt zijn veel soorten zo goed te herkennen. Een tweede systeem is dat van time-expansion, waarbij de geluiden worden opgenomen door een microchip en tienmaal vertraagd worden weergegeven. Hierbij vindt vrijwel geen vervorming van het oorspronkelijke geluid plaats, waardoor er veel meer informatie uit de geluiden is te halen, en met veel grotere zekerheid soorten zijn te onderscheiden. Meerdere bezoeken zijn nodig, omdat vleermuizen gebruik maken van een netwerk van verblijfplaatsen en foerageergebieden die in verschillende perioden in het jaar worden gebruikt. Door de bezoeken te spreiden wordt een beter beeld verkregen van de aanwezigheid van vleermuizen in het plangebied en hiermee van de betekenis van het plangebied voor vleermuizen. Tijdens de veldbezoeken is gezocht naar verblijfplaatsen, vliegroutes en foerageergebieden en baltsplaatsen van vleermuizen. De gehanteerde werkwijze sluit aan bij het Protocol voor Vleermuisonderzoek van het Netwerk Groene Bureaus.

5.3. Resultaten

Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*)

Dit is de kleinste inlandse vleermuissoort, met een gewicht van ongeveer 5 gram en een spanwijdte van 20 centimeter. Verblijfplaatsen bevinden zich vrijwel uitsluitend in huizen. Zowel in de zomer als in de winter maakt de gewone dwergvleermuis gebruik van gebouwen. De jachtwijze is zeer variabel; gejaagd wordt onder andere in bossen, boven tuinen, rond lantaarnpalen en boven water. De grootste concentraties zijn boven water te vinden. Open terrein wordt vrijwel niet als jachtgebied gebruikt. De afstand tussen dagslaapplaats en jachtgebied wordt in de regel afgelegd langs lijnvormige elementen zoals lanen, houtwallen en greppels en dergelijke. Mannetjes hebben in augustus en september een territoriale hangplaats, meestal in een gebouw, waar ze met een speciale roep vrouwtjes naar toe proberen te lokken voor de paring. Deze hangplaatsen worden paarverblijfplaatsen genoemd. Het roepgedrag kan echter ook op andere plaatsen worden waargenomen. In grote delen van Nederland is de gewone dwergvleermuis de meest algemene soort.

Waarnemingen

Tijdens alle bezoeken werden foeragerende gewone dwergvleermuizen buiten het plangebied waargenomen. De aantallen varieerden tussen 1 en 3 dieren per bezoek. Alle waarnemingen betreffen exemplaren die uit de omliggende bebouwing (woonwijken) kwamen en die daar mogelijk hun verblijfplaats(en) hebben. Van een vliegroute is echter geen sprake. In stedelijk gebied kunnen vleermuizen zich bovendien overal verplaatsen door zich te oriënteren op de aanwezige bebouwing en groenstructuren. Tijdens geen van de bezoeken zijn uit- en/of invliegende vleermuizen vastgesteld in de te slopen bebouwing.

Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*)

Met een spanwijdte van 35 centimeter is dit één van de grootste inlandse soorten. De laatvlieger is een gebouwenbewonende soort. Zowel in de zomer als in de winter worden gebouwen als onderkomen gebruikt. Dit dier jaagt in uiteenlopende biotopen, zoals boven bospaden, boven water en rond lantaarnpalen. De afstand tussen verblijfplaats en jachtgebied kan enkele kilometers bedragen en wordt op zo'n 25 meter hoogte in een rechtlijnige vlucht, of lager langs lijnvormige elementen, afgelegd. De laatvlieger is vrijwel overal in Nederland vrij algemeen.

Waarnemingen

De laatvlieger werd op 13 april (1^e bezoek) en op 17 juli (4^e bezoek) foeragerend buiten het plangebied waargenomen. Het aantal varieerde tussen de 1 en 2 dieren. Alle waarnemingen betreffen exemplaren die uit de omliggende bebouwing (woonwijken) kwamen en die de omgeving gebruiken als foerageergebied. Tijdens geen van de bezoeken zijn kraamkolonies en/of verblijfplaatsen van de laatvlieger aangetroffen in de te slopen bebouwing.

Laatvlieger

Watervleermuis (*Myotis daubentonii*)

De watervleermuis is een vrij kleine soort, met een gewicht van ongeveer 12 gram en een spanwijdte van 26 centimeter. De typische jachtwijze is op zo'n 10 centimeter hoogte boven onbegroeide wateroppervlakten. De voorkeur gaat uit naar beschut gelegen wateren van tenminste enkele meters breed. Zomerverblijfplaatsen worden in Nederland vrijwel alleen in holle bomen gevonden. De afstand tussen dagslaapplaats en jachtgebied kan meerdere kilometers bedragen, en deze wordt vrijwel altijd afgelegd langs lijnvormige elementen zoals bomenrijen en houtwallen en dergelijke. Kunstverlichting en verkeersdrukte worden hierbij gemeden. De winterslaap wordt in kelders en grotten en dergelijke doorgebracht. Dit is één van de meest algemene vleermuissoorten in een groot deel van Nederland.

Waarnemingen

Op 9 mei (2e bezoek) is slechts één voorbij vliegende watervleermuis waargenomen boven het kanaal, komend vanuit de omgeving van Musselkanaal richting Stadskanaal.

In bijlage 3 is een stippenkaart opgenomen van foeragerende laatvliegers, gewone dwergvleermuizen en een voorbij vliegende watervleermuis.

6. Vogels

6.1. Algemeen

De soortgroep vogels heeft in de Wet natuurbescherming een bijzondere status: alle broedende vogels, de in functie zijnde nesten en de functionele omgeving hiervan zijn beschermd tijdens het broedseizoen (*voor de meeste soorten globaal van maart tot en met half juli*). Voor enkele jaarlijks terugkerende soorten zijn rust- en verblijfplaatsen en de functionele omgeving ervan jaarrond beschermd. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in vijf categorieën: de nesten van categorie 1 tot en met 4 zijn jaarrond beschermd, de nesten van categorie 5 in principe alleen tijdens de broedperiode. Hierbij geldt echter dat wanneer ‘zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden’ dat rechtvaardigen, ook de nesten van categorie 5-soorten jaarrond beschermd kunnen zijn.

Nesten die **het hele jaar** door zijn beschermd

Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (voorbeeld: steenuil).

Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: roek, gierzwaluw en huismus).

Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: ooievaar, kerkuil en slechtvalk).

Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (voorbeeld: boomvalk, buizerd en ransuil).

Het bevoegd gezag hanteert voor categorie 1 tot en met 4 de volgende soorten:

Boomvalk, buizerd, gierzwaluw, grote gele kwikstaart, havik, huismus, kerkuil, oehoe, ooievaar, ransuil, roek, slechtvalk, sperwer, steenuil, wespendif en zwarte wouw.

De vaste rust- en verblijfplaatsen en functionele leefomgeving van deze soorten zijn daardoor jaarrond beschermd. De rust- en verblijfplaatsen van de soorten van categorie 5 kunnen echter ook jaarrond beschermd zijn wanneer zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen. Voor deze soorten is daarom ook inzicht nodig in de aanwezige rust- en verblijfplaatsen.

Nesten die **niet het hele jaar** door zijn beschermd

In de ‘Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten’ worden de volgende soorten aangegeven als categorie 5. Deze zijn buiten het broedseizoen niet beschermd.

Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

Voor categorie 5 hanteert het bevoegd gezag de volgende soorten:

Blauwe reiger, boerenzwaluw, bonte vliegenvanger, boomklever, boomkruiper, bosuil, brilduiker, draaihals, eidereend, ekster, gekraagde roodstaart, glanskop, grauwe vliegenvanger, groene specht, grote bonte specht, hop, huiszwaluw, ijsvogel, kleine bonte specht, kleine vliegenvanger, koolmees, kortsnavelboomkruiper, oeverzwaluw, pimpelmees, raaf, ruigpootuil, spreeuw, tapuit, torenvalk, zeearend, zwarte kraai, zwarte mees, zwarte roodstaart en zwarte specht.

6.2. Werkwijze

Tijdens het aanvullend onderzoek is het plangebied onderzocht op de aanwezigheid van vaste verblijfplaatsen van mussen en gierzwaluwen. Dit aanvullend onderzoek is uitgevoerd op basis van zichtwaarnemingen. Bij mussen is gelet op nestactiviteit. Mussen vertonen een sterk sociaal gedrag en zijn daarom goed traceerbaar. Nestlocaties bevinden zich met meerdere bij elkaar en zijn vaak onder dakpannen te vinden. Voor de gierzwaluw is gelet op het invliegen van de soort in voor hun specifieke nestlocatie. Gierzwaluwen vliegen vooral wanneer ze jongen hebben regelmatig naar binnen. Bij het invallen van de nacht gaan ze naar binnen.

6.3. Resultaten

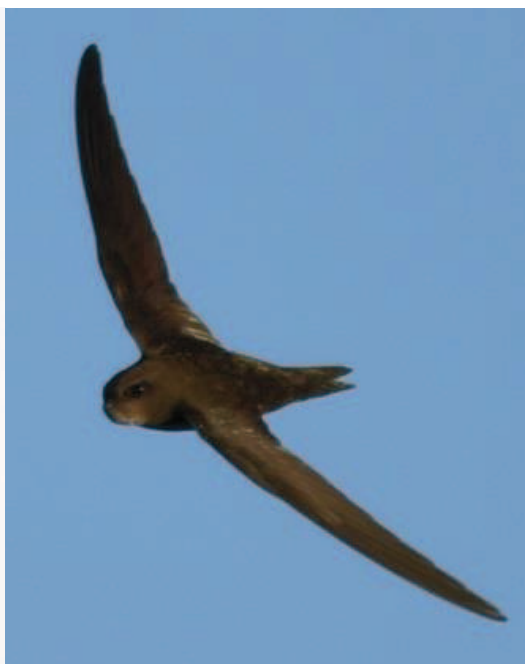
In het plangebied, in de te slopen bebouwing (ondanks de geschiktheid hiervan) zijn geen jaarronde vaste rust- of verblijfplaatsen van huismus en gierzwaluw aangetroffen.

Buiten het plangebied, onder andere aan de Marktkade, zijn enkele verblijfplaatsen van huismussen en gierzwaluwen waargenomen, evenals enkele broedgevallen van de spreeuw. Daarnaast werden tijdens het onderzoek grote groepen gierzwaluwen (maximaal 40 exemplaren) waargenomen, foeragerend in het centrum en in de aangrenzende woonwijken.

Omdat er in het plangebied (de te slopen bebouwing) geen jaarronde vaste rust- of verblijfplaatsen zijn vastgesteld, zijn er geen effecten te verwachten met betrekking tot de beoogde plannen. Dit geldt ook voor de aanwezige verblijfplaatsen buiten het plangebied.

Huismus (man)

Gierzwaluw

7. Steenmarter

7.1. Werkwijze

Tijdens het aanvullend onderzoek naar de nacht actieve beschermde steenmarter is er gelet op voorkomen/aanwezigheid van de steenmarter bij de te slopen panden in het plangebied, door middel van zicht- en geluidswaarneming en sporenonderzoek naar pootafdrukken en uitwerpselen etc.

7.2. Resultaten

Tijdens het bezoek op 9 mei werd een volwassen steenmarter waargenomen die over de dakrand van pand nummer 66 liep en vervolgens uit het zicht verdween. Daarnaast werd op 25 juni een krijsende steenmarter in de achtertuin van pand nummer 66 gehoord en tijdens het laatste bezoek op 17 juli zijn twee krijsende en rondrennende steenmarters in de achtertuin van dit pand waargenomen. Kort daarna werd één volwassen exemplaar waargenomen dat vervolgens via de dakgoot onder de dakpannen verdween. Op basis van waarnemingen gedurende de onderzoeksperiode en het gedrag, mag gesteld worden dat het hier mogelijk om een verblijfplaats gaat. Uit navraag bij enkele passerende buurtbewoners is gebleken dat het voorkomen van steenmarters bekend is en dat meerdere keren een steenmarter is waargenomen bij pand nummer 66.

De rode pijl geeft aan waar de steenmarter naar binnen gaat.

8. Conclusies en aanbevelingen

Op basis van de resultaten van het aanvullend onderzoek wordt geen aantasting van vaste verblijfplaatsen, vliegroutes en/of belangrijke foerageergebieden van vleermuizen en vogels verondersteld. In het kader van de te doorlopen planologische procedure zijn er vanuit de Wet natuurbescherming geen belemmeringen.

Een uitzondering hierop betreft de aanwezigheid van de beschermde steenmarter die in de bebouwing (pand nummer 66) mogelijk een verblijfplaats heeft.

Binnen de provincie Groningen geldt geen vrijstelling voor de steenmarter en is voor het aantasten van verblijfplaatsen van deze soort een ontheffing nodig, tenzij aantoonbaar gewerkt wordt middels een goedgekeurde gedragscode. De voorgenomen sloop van de panden en toekomstige nieuwbouw zullen geen invloed hebben op de gunstige staat van instandhouding van de steenmarter. In dit geval zijn er voor de steenmarter voldoende alternatieve onderkomens in de naburige omgeving aanwezig.

Bij het verjagen dient men wel rekening te houden met de volgende maatregelen om negatieve effecten en overtredingen van verbodsbepalingen te voorkomen:

Er worden geen sloopwerkzaamheden uitgevoerd ten tijde van het voortplantingsseizoen (kwetsbare periode) van de steenmarter (*globaal van maart tot en met augustus*).

Het verjagen gebeurt bijvoorbeeld door voorafgaand aan de sloop luide muziek af te spelen.

Het plangebied maakt geen onderdeel uit van een Natura 2000-gebied of een ander gebied beschermd middels de Wet natuurbescherming. Er is geen sprake van externe werking. De voorgenomen werkzaamheden hebben om deze reden geen negatieve effecten op het functioneren van Natuurnetwerk Nederland.

Aanbevelingen

Voor alle beschermde soorten geldt de bepaling van de zorgplicht. Deze houdt in dat bij de uitvoering van werkzaamheden rekening moet worden gehouden met kwetsbare perioden van dieren, zoals winterslaap en voortplantingstijd. Door een zorgvuldige planning van de werkzaamheden kan de zorgplicht goed worden ingepast in het werk.

Sloop- en bouwwerkzaamheden dienen bij voorkeur plaats te vinden in de daglichtperiode, opdat verstoring van de omgeving door verlichting wordt voorkomen. Bij nachtelijke verlichting van de bouwplaats dient uitstraling naar de omgeving te worden voorkomen. Wanneer de bouwplaats is gelegen in de nabijheid van een migratieroute van vleermuizen, zal de verlichting dusdanig aangepast dienen te worden dat de migrerende vleermuizen hier geen hinder van ondervinden. Dit is mogelijk door het gebruik van lagere lichtmasten en door de lampen/ armaturen aan de bovenkant af te schermen zodat de verlichting alleen omlaag schijnt.

Er wordt aanbevolen om de werkzaamheden (het verwijderen van de beplanting) buiten het broedseizoen uit te voeren. *Het broedseizoen loopt van ongeveer half maart tot en met half juli, waarbij een broedende vogel buiten deze periode ook beschermd is.*

In de nieuwe bebouwing kunnen eventueel voorzieningen getroffen worden, zoals toegankelijke (dubbele) spouwmuren of ruimte onder het dak, het inmetselen van stenen nestkasten of het plaatsen van speciale dakpannen voor diverse vleermuizen en vogels (huismus & gierzwaluw) welke door de huidige nieuwbouwtechnieken (in algemene zin) dreigen te verdwijnen. Dergelijke maatregelen kunnen bijdragen aan de instandhouding van ecologisch kwetsbare soorten, en kan aan gebouwen tevens een 'groener' karakter gegeven worden.

9. Literatuur

Anonymus (2016) Wet van 16 december 2015, houdende regels ter bescherming van de natuur (Wet natuurbescherming). Staatsblad 34: 1-74.

Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep, DR-loket, 2009.

Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen, 1992; *Atlas van de Nederlandse zoogdieren*. Stichting Uitgeverij van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.

Franckh-Kosmos Verlags GMBh & Co. KG, Stuttgart, 2007, *Handbuch der Fledermäuse Europas und Nordwestafrikas*. Vertaald en bewerkt door Peter Lina, De Fontein|Tirion Uitgevers B.V., Utrecht, 2011, *Vleermuizen, Alle soorten van Europa en Noordwest-Afrika*.

Limpens, H., K. Mostert & W. Bongers, 1997; *Atlas van de Nederlandse vleermuizen* (2e druk).

Ministerie LNV, 2005 *Buiten aan het werk?* Houd tijdig rekening met beschermde dieren en planten. De Flora- en faunawet in de praktijk, informatie over vrijstellingen, ontheffingen en gedragscodes.

Ministerie van Economische Zaken, versie 1.3 december 2016, Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen, Wet natuurbescherming.

Van Dijk A.J. & Boele A., 2011; *Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek*. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Geraadpleegde websites

www.minInv.nl/natura2000

www.zoogdieratlas.nl

www.vzz.nl

www.vleermuisnet.nl

www.sovon.nl

Bijlage 1
Wet natuurbescherming en soortenlijsten

Wet natuurbescherming (Wnb)

Vanaf 1 januari 2017 is de nieuwe Wet natuurbescherming (Wnb) in werking getreden. Deze wet vervangt de Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet. De Wet natuurbescherming staat in het teken van de verbinding tussen ecologie, economie en bescherming van natuur. Met de inwerkingtreding van de Wet natuurbescherming zijn de provincies het bevoegde gezag voor de ontheffing- en vergunningverlening voor plannen en projecten en voor het vaststellen van vrijstellingsregelingen. Bij provincie overschrijdende projecten is dit de minister van EZ. Voor burgers en bedrijven is het belangrijk dat zij makkelijk en snel weten of een activiteit met mogelijke schade voor de natuur is toegestaan. Een aanvraag voor een omgevingsvergunning bij de gemeente wordt net als voorheen getoetst aan de natuurwet.

Onderstaande vat het wettelijk kader samen voor toetsing van ruimtelijke ingrepen en andere handelingen.

Algemene bepalingen

De Wet natuurbescherming (artikel 1.10) is gericht op:

Het beschermen en ontwikkelen van de natuur, mede vanwege de intrinsieke waarde, en het behouden en herstellen van de biologische diversiteit.

Het doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de natuur ter vervulling van maatschappelijke functies.

Het verzekeren van een samenhangend beleid gericht op het behoud en beheer van waardevolle landschappen, vanwege hun bijdrage aan de biologische diversiteit en hun cultuurhistorische betekenis, mede ter vervulling van maatschappelijke functies.

Zorgplicht (artikel 1.11):

Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving. De zorg houdt in elk geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt voor een Natura 2000-gebied, een bijzonder nationaal natuurgebied of voor in het wild levende dieren en planten:

- a. dergelijke handelingen achterwege laat, dan wel,
- b. indien dat achterwege laten redelijkerwijs niet kan worden gevegd, de noodzakelijke maatregelen treft om die gevolgen te voorkomen, of
- c. voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk beperkt of ongedaan maakt.

Gedeputeerde staten van de provincies dragen zorg voor (artikel 1.12):

het nemen van de nodige maatregelen voor de bescherming, de instandhouding of het herstel van biotopen en leefgebieden in voldoende gevarieerdheid voor alle van nature in het wild levende vogelsoorten en planten en dieren en hun habitats van bijlagen II, IV en V bij de Habitatrichtlijn en habitattypen van bijlage I van de Habitatrichtlijn;

het behoud of het herstel van een gunstige staat van instandhouding van de met uitroeiing bedreigde of speciaal gevaar lopende van nature in het wild voorkomende dier- en plantensoorten;

De totstandkoming en instandhouding van een samenhangend landelijk ecologisch netwerk, genaamd Natuurnetwerk Nederland.

Gedeputeerde staten kunnen gebieden buiten het Natuurnetwerk Nederland aanwijzen die van provinciaal belang zijn vanwege hun natuurwaarden of landschappelijke waarden, met inachtneming van hun cultuurhistorische kenmerken. Deze gebieden worden aangeduid als 'bijzondere provinciale natuurgebieden' en 'bijzondere provinciale landschappen'.

Natura 2000-gebieden

Natura 2000 bestaat in Nederland uit alle 162 gebieden die onder de Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn zijn aangewezen. Natura 2000 is een Europees ecologische netwerk van natuurgebieden waarmee de meest bijzondere en waardevolle natuur van Europa wordt beschermd. Natura 2000-gebieden zijn aangewezen omdat er Europees beschermde dier- en plantensoorten voorkomen. De Wet natuurbescherming heeft tot doel het beschermen en in stand houden van Natura 2000-gebieden.

Relevante wettelijke bepalingen

De beoordeling van projecten en andere handelingen wordt geregeld in artikel 2.7 tot en met artikel 2.9. Aanwijzingsbesluiten geven de instandhoudingsdoelstellingen ten aanzien van de leefgebieden voor vogels van de Vogelrichtlijn, de natuurlijke habitats en de habitats van soorten van de Habitatrichtlijn. De instandhoudingsmaatregelen zijn voor elk gebied beschreven in het beheerplan. Tevens beschrijft het beheerplan welke handelingen en ontwikkelingen in het gebied en daarbuiten het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar brengen. Voor het uitvoeren van plannen of projecten kan GS de verplichting opleggen tot preventieve of herstelmaatregelen. Dit is niet van toepassing indien voor het plan of project een (omgevings)vergunning is verleend.

Beoordeling van plannen en projecten (artikel 2.7)

Voor een plan dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied, en dat afzonderlijk of in combinatie (in cumulatie) met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied, is een passende beoordeling noodzakelijk.

Er is een vergunning nodig van GS voor projecten of andere handelingen die de kwaliteit van de natuurlijke habitats of de habitats van soorten in dat gebied kunnen verslechteren of een significant verstorend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor dat gebied is aangewezen. De bevoegdheid ten aanzien van de vergunningverlening ligt bij GS van de provincie waarin het project wordt uitgevoerd

Er geldt een uitzondering op de vergunningprocedure op grond van de Wet natuurbescherming als via een andere wettelijke bepaling een passende beoordeling verplicht is (bijvoorbeeld op grond van de Tracéwet of de Spoedwet wegverbreding) voor de besluitvorming.

Géén vergunning is nodig (artikel 2.9):

Als het project of de handeling is opgenomen in een Natura 2000-beheerplan of in een vastgesteld programma voor Natura 2000-gebieden (zoals de PAS). Voorwaarde is dat 1) ten aanzien van het plan of het programma een passende beoordeling van projecten is uitgevoerd waaruit de zekerheid is verkregen dat het project de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied niet zal aantasten, en 2) dat het bestuursorgaan dat het plan of programma heeft vastgesteld, tevens bevoegd gezag is voor vergunningverlening of dat dit bestuursorgaan heeft ingestemd heeft met het plan of programma.

Als het project of de handeling al bestond of bekend was op de referentiedatum 31 maart 2010 of later als het gebied later is aangewezen (ook wel bekend als bestaand gebruik).

Als het project of de handeling behoort tot door PS bij verordening aangewezen categorieën van gevallen.

Toelichting op begrippen

Habitattoets

De habitattoets is de verzamelnaam van toetsingen van effecten van plannen en projecten op de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied.

In beginsel worden de effecten van plannen en projecten op Natura 2000-gebieden 'passend beoordeeld'. Als er kans is op significant negatieve effecten en mitigerende maatregelen bij de beoordeling zijn betrokken wordt gesproken over een 'passende beoordeling'.

Om procedurele redenen kan er voor worden gekozen om een oriëntatiefase – soms ook wel 'voortoets' genoemd – te doorlopen. De inhoudelijke studie is in de oriëntatiefase in grote lijnen identiek aan een passen de beoordeling, echter mitigerende maatregelen zijn bij de oriëntatiefase niet bij de beoordeling betrokken. Als de conclusie is dat significante negatieve effecten niet op voorhand kunnen worden uitgesloten en maatregelen nodig zijn om significant negatieve effecten met zekerheid te voorkomen, zal alsnog een passende beoordeling nodig zijn.

Mitigerende maatregelen

Mitigerende maatregelen zijn maatregelen ter voorkoming of beperking van het (mogelijke) effect van het project of andere handeling en deze maatregelen zijn onlosmakelijk verbonden zijn met een project / andere handelingen

Cumulatieve effecten

Voor de habitattoets geldt uitdrukkelijk dat voor elke activiteit onderzocht moet worden of er mogelijke significante effecten zijn als gevolg van de activiteit afzonderlijk *en* in combinatie met andere plannen en projecten. In het laatste geval moeten de gezamenlijke ofwel cumulatieve effecten beoordeeld worden in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied. Het gaat daarbij om alle plannen en projecten die op bestuurlijk niveau zijn goedgekeurd en die nog niet (volledig) zijn gerealiseerd.

Significantie

Van significante effecten kan sprake zijn als ten gevolge van het plan of project realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen wordt bemoeilijkt of onmogelijk wordt gemaakt.

Externe werking

Ook activiteiten buiten het Natura 2000-gebied kunnen vergunningplichtig zijn als die activiteiten negatieve effecten op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen voor het gebied (kunnen) veroorzaken. Dit wordt de 'externe werking' van de bescherming genoemd.

Soorten

Verbodsbepalingen

De Wnb onderscheidt bij de bescherming van soorten drie beschermingsregimes met elk hun eigen verbodsbepalingen:

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn (VR) (artikel 3.1)

Het is verboden in het wild levende vogels (VR artikel 1):

lid 1. opzettelijk te doden of te vangen;

lid 2. opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren te vernielen of te beschadigen of nesten van vogels weg te nemen;

lid 3. eieren van vogels te rapen en deze onder zich te hebben;

lid 4. vogels opzettelijk te storen;

lid 5. Het verbod, bedoeld in het vierde lid, is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

Het ministerie heeft een lijst gemaakt van soorten vogels die hun nest doorgaans het hele jaar door of telkens opnieuw gebruiken. Deze nesten zijn jaarrond beschermd. Voor andere soorten geldt dat de nesten alleen beschermd zijn wanneer zij (in het broedseizoen) in gebruik zijn (*Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten, ministerie van LNV, augustus 2009*).

Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn (HR) (artikel 3.5)

Het is verboden:

lid 1. in het wild levende **dieren** (HR bijlage IV, VvBern Bijlage II, VvBonn Bijlage I) in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen;

lid 2. dieren, als bedoeld in het eerste lid, opzettelijk te verstoren.

lid 3. eieren van dieren, als bedoeld in het eerste lid, in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.

lid 4. de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren, als bedoeld in het eerste lid, te beschadigen of te vernielen.

lid 5. Planten (HR bijlage IV, VvBern Bijlage I) in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Beschermingsregime andere soorten (artikel 3.10)

Onverminderd artikel 3.5, lid 1, 4 en 5, is het verboden:

onderdeel **a.** in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel A, bij de Wet natuurbescherming, opzettelijk te doden of te vangen;

onderdeel **b.** de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld onder a opzettelijk te beschadigen of te vernielen;

Onderdeel **c:** planten genoemd in de bijlage, onderdeel B, bij de Wet natuurbescherming, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

In de Bijlagen van de Verdragen van Bern en Bonn worden ook vogels genoemd. Sommige vogelsoorten vallen daarmee zowel onder het 'Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn' als onder het 'Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn'. Het 'Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn' is ten aanzien van 'verstoren' strikter dan het 'Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn'. Aan de andere kant zijn de ontheffingsgronden voor het 'Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn' weer beperkter dan voor 'Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn'. We gaan in het toetsingskader zekerheidshalve uit van het juridisch strengste beschermingsregime.

Ontheffingen en vrijstellingen

Gedeputeerde staten kunnen een ontheffing verlenen van verboden die gelden voor Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn (artikel 3.3), Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn (artikel 3.8) en Beschermingsregime andere soorten (artikel 3.10 lid 2). Provinciale staten en de Minister kunnen bij verordening vrijstelling verlenen van deze verboden (artikel 3.3, artikel 3.8).

Een ontheffing of een vrijstelling wordt uitsluitend verleend als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

Er bestaat geen andere bevredigende oplossing.

Er is voldaan aan een in artikel 3.3 dan wel artikel 3.8 genoemd belang.

Er is geen sprake van een verslechtering van de (gunstige) staat van instandhouding van de desbetreffende soort.

Aan een ontheffing kunnen voorwaarden worden gesteld om schade te beperken of te compenseren zodat er geen afbreuk wordt gedaan.

Artikel 3.3. Artikel 3.8.

De verboden voor zijn niet van toepassing op handelingen ten behoeve van instandhoudingsmaatregelen en handelingen in het kader van een Natura 2000-beheerplan of een vastgesteld programma (zoals bijvoorbeeld de PAS).

Artikel 3.10.

Voor soorten vallend onder '*Beschermingsregime andere soorten*' kan de provincie een vrijstelling verlenen voor handelingen in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden en bestendig beheer of onderhoud. Daarnaast is een soortenlijst opgenomen met vrijgestelde soorten in de betreffende provincie.

Artikel. 3.31.

De hierboven genoemde verboden onder de drie beschermingsregimes zijn niet van toepassing op handelingen die zijn beschreven in en aantoonbaar worden uitgevoerd overeenkomstig een door Minister goedgekeurde gedragscode en die plaatsvinden in het kader van bestendig beheer of onderhoud en ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Houtopstanden in de Wet natuurbescherming

In de Wet natuurbescherming is het conform artikel 4.2 verboden houtopstanden te kappen zonder hier vooraf een melding van te maken aan het bevoegd gezag indien wordt voldaan aan de volgende twee punten:

- de houtopstand buiten de 'bebouwde kom Houtopstanden' ligt;
- de houtopstand waarin de bomen worden gekapt groter is dan 10 are (1.000 vierkante meter) of het gaat om bomen in een rijbeplanting van 20 bomen of meer.

Hierop zijn wel diverse uitzonderingen.

Deze regel geldt niet voor :

- a.** houtopstanden binnen de bij besluit van de gemeenteraad vastgestelde grenzen van de bebouwde kom;
- b.** houtopstanden op erven of in tuinen;
- c.** fruitbomen en windschermen om boomgaarden;
- d.** naaldbomen, kennelijk bedoeld om te dienen als kerstbomen, indien niet ouder dan twintig jaar;
- e.** kweekgoed;
- f.** uit populieren of wilgen bestaande:
 - 1. wegbeplantingen;
 - 2. beplantingen langs waterwegen, en
 - 3. eenrijige beplantingen langs landbouwgronden;
- g.** het dunnen van een houtopstand;
- h.** uit populieren, wilgen, essen of elzen bestaande beplantingen die kennelijk zijn bedoeld voor de productie van houtige biomassa, indien zij:
 - 1. ten minste eens per tien jaar worden geoogst;
 - 2. bestaan uit minstens tienduizend stoven per hectare per beplantingseenheid, zijnde een aaneengesloten beplanting die niet wordt doorsneden door onbeplante stroken breder dan twee meter, en
 - 3. zijn aangelegd na 1 januari 2013.

Soortenlijst Wet natuurbescherming (artikel 3.5)

Beschermde dieren en planten (Habitatrichtlijn)

Zoogdieren	Zeezoogdieren	Amfibieën	Vlinders	Kevers
Bechsteins vleermuis	Bruinvis	Boomkikker	Apollovlinder	Brede geelrandwaterroofkever
Bever	Bultrug	Geelbuikvuurpad	Boszandoog	Gestreepte waterroofkever
Bosvleermuis	Dwergpotvis	Heikikker	Donker pimpernelblauwtje	Heldenbok
Brandts vleermuis	Dwergvinvis	Kamsalamander	Grote vuurvlinder	Juchtleerkever
Franjestaart	Gestreepte dolfin	Knoflookpad	Moerasparelmoervlinder	Vermiljoenkever
Gewone baardvleermuis	Gewone dolfin	Poelkikker	Monarchvlinder	
Gewone dwergvleermuis	Gewone spitsdolfijn	Rugstreepdpad	Pimpernelblauwtje	Weekdieren
Gewone grootoorvleermuis	Gewone vinvis	Vroedmeesterpad	Teunisbloempijlstaart	Bataafse stroommossel
Grijze grootoorvleermuis	Griend		Tijmblauwtje	Platte schijfhoren
Grote hoefijzerneus	Grijze dolfin	Reptielen	Zilverstreephooibeestje	
Grote rosse vleermuis	Hille	Gladde slang		Planten
Hamster	Kleine zwaardwalvis	Muurhagedis	Libellen	Drijvende waterweegbree
Hazelmuis	Narwal	Zandhagedis	Bronslibel	Groenknolorchis
Ingekorven vleermuis	Noordse vinvis	Dikkopschildpad	Gaffellibel	Kleine vlotvaren
Kleine dwergvleermuis	Orca	Kemps' zeeschildpad	Gevlekte witsnuitlibel	Kruipend moerasscherm
Kleine hoefijzerneus	Potvis	Lederschildpad	Groene glazenmaker	Liggende raket
Laatvlieger	Spitsdolfijn van Gray	Soepschildpad	Mercuurwaterjuffer	Zomerschroeforchis
Lynx	Tuimelaar		Noordse winterjuffer	
Meervleermuis	Walrus	Vissen	Oostelijke witsnuitlibel	Mossen
Mopsvleermuis	Witflankdolfijn	Houting	Rivierrombout	Geel schorpioenmos
Noordse vleermuis	Witsnuitdolfijn	Steur	Sierlijke witsnuitlibel	Tonghaarmuts
Noordse woelmuis	Witte dolfin			
Otter				
Rosse vleermuis				
Ruige dwergvleermuis				
Tweekleurige vleermuis				
Vale vleermuis				
Watervleermuis				
Wilde kat				
Wolf				

Soortenlijst Wet natuurbescherming (behorende bij artikel 3.10, eerste lid, onderdeel a)

Andere soorten Bijlage A (beschermde dieren)

Zoogdieren	Dagvlinders	Amfibieën
Aardmuis	Aardbeivlinder	Alpenwatersalamander
Boommarter	Bosparemoervlinder	Bruine kikker
Bosmuis	Bruin dikkopje	Gewone pad
Bunzing	Bruine eikenpage	Kleine watersalamander
Damhert	Donker pimperlblauwtje	Meerkikker
Das	Duinparemoervlinder	Bastaardkikker
Dwergmuis	Gentiaanblauwtje	Vinpootsalamander
Dwergspitsmuis	Grote paremoervlinder	Vuursalamander
Edelhert	Grote vos	
Eekhoorn	Grote vuurvlinder	Reptielen
Egel	Grote weerschijnvlinder	Adder
Eikelmuis	Iepenpage	Hazelworm
Gewone bosspitsmuis	Kleine heivlinder	Levendbarende hagedis
Gewone zeehond	Kleine ijsvogelvlinder	Ringslang
Grote bosmuis	Kommavvlinder	
Grijze zeehond	Pimperlblauwtje	Vissen
Haas	Sleedoornpage	Beekdonderpad
Hermelijn	Spiegeldikkopje	Beekprik
Huisspitsmuis	Veenbesblauwtje	Elrits
Konijn	Veenbesparemoervlinder	Gestippelde alver
Molmuis	Veenhooibeestje	Grote modderkruiper
Ondergrondse woelmuis	Veldparemoervlinder	Kwabaal
Ree	Zilveren maan	
Rosse woelmuis		Kreeften
Steenmarter	Libellen	Europese rivierkreeft
Tweekleurige bosspitsmuis	Beekkrombout	
Veldmuis	Bosbeekjuffer	Kevers
Veldspitsmuis	Donkere waterjuffer	Vliegend hert
Vos	Gevlekte glanslibel	
Waterspitsmuis	Gewone bronlibel	
Wezel	Hoogveenglanslibel	
Wild zwijn	Kempense heidelibel	
Woelrat	Speerwaterjuffer	

Soortenlijst Wet natuurbescherming (behorende artikel 3.10, eerste lid, onderdeel c)

Andere soorten Bijlage B (beschermde planten)

Akkerboterbloem	Karwijselie	Vroege ereprijs
Akkerdoornzaad	Kleine ereprijs	Wilde averuit
Akkerogentroost	Kleine Schorseneer	Wilde ridderspoor
Beklierde ogentroost	Kleine wolfsmelk	Wilde weit
Berggamander	Kluwenklokje	Wolfskers
Bergnachtorchis	Knollathyrus	Zandwolfsmelk
Blaasvaren	Knolspirea	Zinkviooltje
Blauw guichelheil	Korensla	Zweedse kornoelje
Bokkenorchis	Kranskarwij	
Bosboterbloem	Kruiptijm	
Bosdravik	Lange zonnedauw	
Brave hendrik	Liggende ereprijs	
Brede wolfsmelk	Moerasgamander	
Breed wollegras	Muurbloem	
Bruinrode wespenorchis	Naakte lathyrus	
Dennenorchis	Naaldenkervel	
Dreps	Pijlscheefkalk	
Echte gamander	Roggelelie	
Franjegotiaan	Rood peperboompje	
Geelgroene wespenorchis	Rozenkransje	
Geplooid vrouwenmantel	Ruw parelzaad	
Getande veldsla	Scherpkruid	
Gevlekt zonneroosje	Schubvaren	
Glad biggenkruid	Schubzegge	
Gladde zegge	Smalle raai	
Groene nachtorchis	Spits havikskruid	
Groensteel	Steenbraam	
Groot spiegelklokje	Stijve wolfsmelk	
Grote bosaardbei	Stofzaad	
Grote leeuwenklauw	Tengere distel	
Honingorchis	Tengere veldmuur	
Kalkboterbloem	Trosgamander	
Kalketrip	Veenbloembies	
Karhuizeranjer	Vliegenorchis	

Vrijstelling soortenlijst in de provincie Groningen

Soort	
Aardmuis	x
Bastaardkikker	x
Bosmuis	x
Bruine kikker	x
Bunzing	x
Dwergmuis	x
Dwergspitsmuis	x
Egel	x
Gewone bosspitsmuis	x
Gewone pad	x
Haas	x
Hermelijn	x
Huisspitsmuis	x
Kleine watersalamander	x
Konijn	x
Meerkikker	x
Ondergrondse woelmuis	x
Ree	x
Rosse woelmuis	x
Tweekleurige bosspitsmuis	x
Veldmuis	x
Vos	x
Wezel	x
Woelrat	x

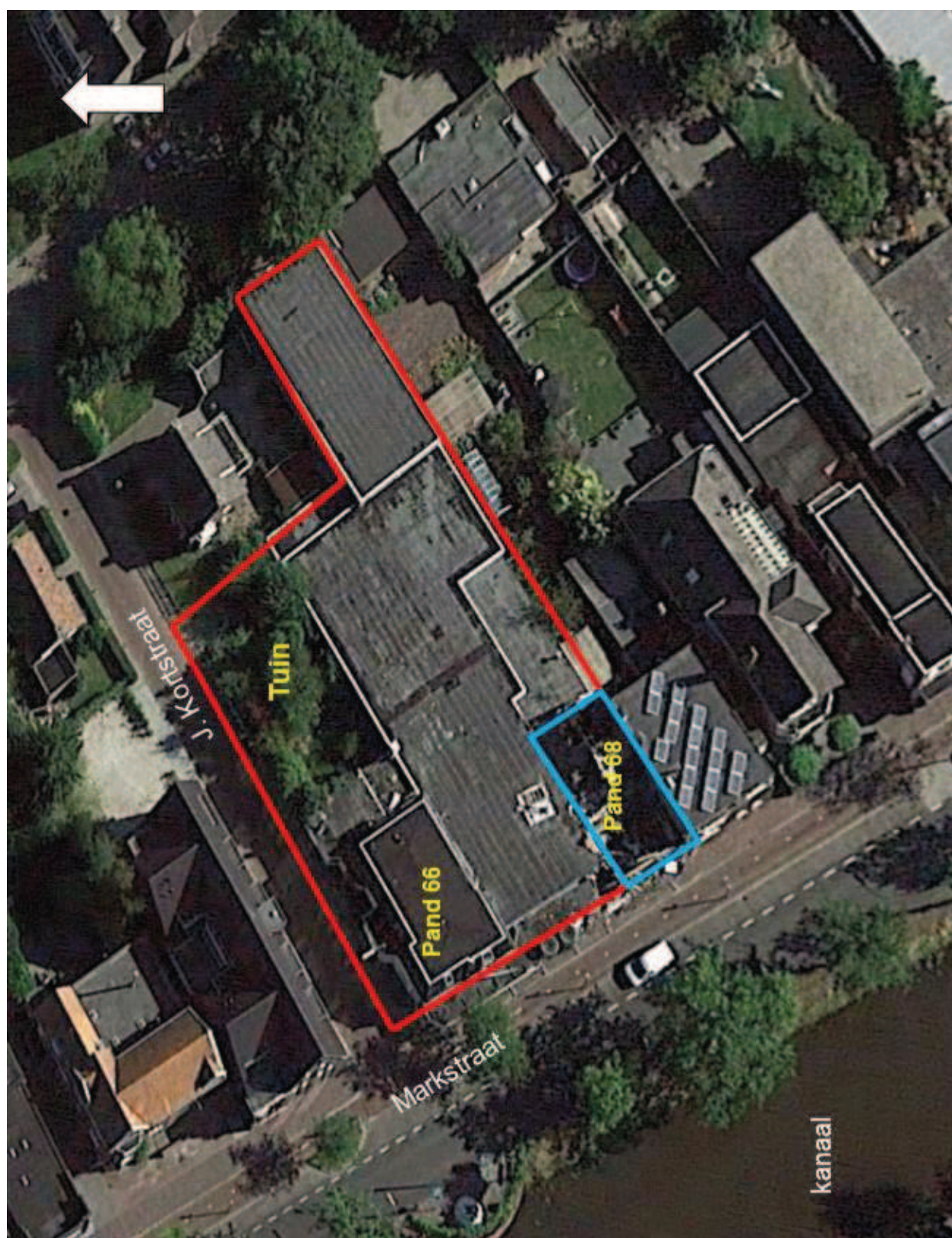
X = vrijgestelde soort

Toelichting vrijstelling

De vrijstelling geldt voor de soorten hierboven genoemd, mits het gaat om handelingen die worden verricht in verband met:

- de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting;
- de uitvoering van werkzaamheden in het kader van bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
- de uitvoering van werkzaamheden in het kader van bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw;
- bestendig gebruik.

Bijlage 2
Overzichtskaart plangebied

Bijlage 3
Stippenkaart vleermuizen (foeragerende exemplaren)

